

29 JUN 2010

ARCADIS NEDERLAND BV
 Utopialaan 40-48
 Postbus 1018
 5200 BA 's-Hertogenbosch
 Tel 073 6809 211
 Fax 073 6144 606
 www.arcadis.nl

MEMO

Onderwerp:
 Quick scan natuurwetgeving werkzaamheden scheepswerf van Bruinisse

's-Hertogenbosch,
 29 juni 2010

Projectnummer:
 110502.201310.005B

DIVISIE MILIEU & RUIMTE

Van:
 Arjan Schoenmakers

Opgesteld door:
 Gijs Kos / Arjan Schoenmakers

Afdeling:
 Natuur & Archeologie

Ons kenmerk:
 074881131:0.2

Aan:
 Gert Jan Wijkhuizen

Kopieën aan:
 Roy van de Voort
 Peter Meininger

1. Aanleiding

Voor 2013 voorziet het Projectbureau Zeeweringen een dijkversterking langs het dijktraject Bruinisse-Grevelingendam. Langs dit dijktraject ligt de scheepswerf van Duivendijk. De scheepswerf heeft extra ruimte nodig. Het Waterschap Zeeuwse Eilanden (na 2011 Scheldestromen) heeft het Projectbureau Zeeweringen verzocht om de steenbekleding ten zuiden van de werf voor 2013 uit te voeren. De werkzaamheden voor de scheepswerf zijn voorzien voor het najaar van 2010. Onderliggende memo behandelt de effecten en toetsing van deze werkzaamheden op beschermde natuurwaarden.

2. Project- en onderzoeksgebied

2.1 Ligging

Het projectgebied is het gebied waar de werkzaamheden daadwerkelijk voorzien zijn, zie Figuur 1 voor het projectgebied. Het onderzoeksgebied is het projectgebied, plus de beïnvloedingszone van de werkzaamheden. De beïnvloedingszone is gesteld op 200 m, omdat dit de afstand is waarop verstoring door werkzaamheden op vogels plaatsvindt (Krijgsveld *et al.*, 2004; Krijgsveld, 2008). Het onderzoeksgebied bestaat uit het projectgebied en de gebieden in een straal van 200 m daar omheen.

2.2 Werkzaamheden

De scheepswerf heeft extra opslagruimte voor ongeveer vier zeecontainers nodig, ongeveer 12 bij 12 meter. Zij hebben het waterschap gevraagd of het mogelijk is de zeecontainers ten zuiden van de werf op de dijk te plaatsen. Het nieuwe ontwerp bestaat uit een talud van gepenetreerde breuksteen, dat aansluit op een plateau van asfalt. De steenbekleding sluit recht aan op de damwand van de werf, waar deze in de bestaande situatie net voor de werf afbuigt en aansluit op de achterliggende hoogwaterkering (ook damwand). In deze hoek ligt in de huidige situatie een hoop zand en fijne steen. Op de kruin van de dijk ligt ten zuiden van de scheepswerf een wandelpad. Langs dit deel van de dijk vindt verstoring plaats door wandelaars en honden. Het is niet toegestaan in het stormseizoen aan de primaire waterkering te werken. Het stormseizoen loopt van 1 oktober tot en met 1 maart. Voorbereidende en afrondende werkzaamheden in beschouwing betekent dit een periode voor de werkzaamheden van 1 maart tot 1 november.

3. Wettelijk kader

Natura 2000-gebieden zijn aangemeld in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Deze wet geeft invulling aan de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd. Voor de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden Oosterschelde verwijzen wij naar de besluiten als gepubliceerd op de website van het ministerie van LNV (Ministerie van LNV, 2009). Activiteiten die het behalen van instandhoudingsdoelstellingen in gevaar brengen, zijn niet toegestaan. Hierbij gaat het niet alleen om activiteiten binnen Natura 2000 zelf, maar ook om activiteiten buiten het gebied met een mogelijk invloed binnen het gebied. Dit is de zogenaamde externe werking. Voor dergelijke activiteiten verleent het Bevoegd Gezag (de provincie) alleen een vergunning onder bepaalde voorwaarden (onder andere mitigerende en compenserende maatregelen).

De Flora- en faunawet beschermt een groot aantal soorten (waaronder vrijwel alle gewervelde dieren en een aantal planten). Het doden, verjagen, vangen en verontrusten van beschermde soorten is verboden. Verontrusten heeft niet alleen betrekking op individuen, maar geldt ook voor vaste rust-verblijf- en nestplaatsen en in het geval van vleermuizen ook voor vliegroutes.

De uitvoering van werkzaamheden leidt in sommige situaties tot handelingen, die in strijd zijn met deze verbodsbepalingen. De werkzaamheden leiden mogelijk tot het verstoren of doden van dieren en/of het vernietigen van groeiplaatsen van beschermde planten.

In veel gevallen is het mogelijk een plan zo uit te voeren dat overtreding van de genoemde verbodsbepalingen niet aan de orde is. Wanneer dit niet mogelijk is en de wet geen mogelijkheden biedt voor vrijstelling, moet een ontheffing aangevraagd worden. Het ministerie van LNV verstrekt een dergelijke ontheffing alleen onder bepaalde voorwaarden, zoals het nemen van mitigerende en compenserende maatregelen.

Sinds 2005 is een vrijstellingenbesluit in werking, in de vorm van een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). Hierdoor geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen vrijstelling van bepaalde verbodsbepalingen. Deze AMvB verdeelt de beschermde soorten in verschillende categorieën. Afhankelijk van de categorie waarin een bepaalde soort valt, is een ontheffing noodzakelijk (streng beschermde soorten) of geldt een vrijstelling (beschermde, maar algemene soorten), zie Tabel 1.

Tabel 1: beschermingscategorieën AMvB artikel 75 Flora- en faunawet.

Categorie	Ontheffing of vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen
1. Algemene soorten	Vrijstelling
2. Overige soorten	Vrijstelling mogelijk mits gebruik gemaakt wordt van een door de minister goedgekeurde gedragscode, anders ontheffing (met lichte toets) noodzakelijk
3. Soorten op bijlage 4 van de Habitatrichtlijn en soorten in bijlage I AMvB	Ontheffing (met uitgebreide toets) noodzakelijk
4. Vogels	Beschermingsniveau vergelijkbaar met tabel 2 en 3. Voor het verstoren van broedende vogels wordt geen vergunning afgegeven, werkzaamheden buiten broedseizoen uitvoeren. Uitzondering zijn jaarrond beschermde nesten van bijvoorbeeld zwaluwen en uilen. Het verwijderen van deze nesten is ontheffingsplichtig

4. Aanwezigheid beschermde natuurwaarden

4.1 Natura 2000

Habitattypen

Figuur 1: luchtfoto van scheepswerf van Duivendijk te Bruinisse.
Op de luchtfoto is het Natura 2000-gebied Oosterschelde groen weergegeven.
Het projectgebied is rood weergegeven.

Foto 1: huidige situatie van projectgebied (oranje) ten zuiden van de scheepswerf te Bruinisse

Figuur 1 laat zien dat een klein deel van het projectgebied binnen Natura 2000-gebied valt. Het voorland van het gebied valt onder het habitattype H1160 (Grote baaien) (Persijn, 2008). Dit geldt voor de slikkige delen en open water. De delen die in het projectgebied zelf vallen, behoren niet tot een habitattype waar de Oosterschelde voor is aangemeld, zie Foto 1. In het projectgebied komen geen waardevolle wiervegetaties voor.

Habitatrichtlijnsoorten

Het projectgebied vormt geen geschikte leefomgeving voor habitatrichtlijnsoorten waarvoor de Oosterschelde is aangemeld. De scheepswerf, maar ook de directe omgeving, vormen geen geschikte leefomgeving voor zeldzame soorten als de noordse woelmuis en gewone zeehond (Ministerie van LNV, 2009). Deze soorten komen voor op respectievelijk schorren en relatief onverstoorde open wateren/zandplaten. De gewone zeehond is op relatief korte afstand wel waargenomen in de wateren van de Oosterschelde (waarneming.nl). De kerngebieden van de gewone zeehond liggen echter aan de westkant van de Oosterschelde (Reijnders *et al.*, 2000; Basseur & Reijnders, 2001). In de directe omgeving liggen geen vaste ligplaatsen (Strucker *et al.*, 2007). De dichtstbijzijnde vaste ligplaats ligt op een afstand van meer dan tien kilometer. De verstoringzone van de dijkwerkzaamheden voor de zeehonden is maximaal 500 m (afgeleid van scheepvaart en recreatie, Meininger *et al.*, 2003).

Vogelrichtlijnsoorten

Mogelijk hebben de scheepswerf of nabijgelegen gebieden een functie als rust- of foerageergebied voor vogelrichtlijnsoorten van de Oosterschelde.

ARCADIS

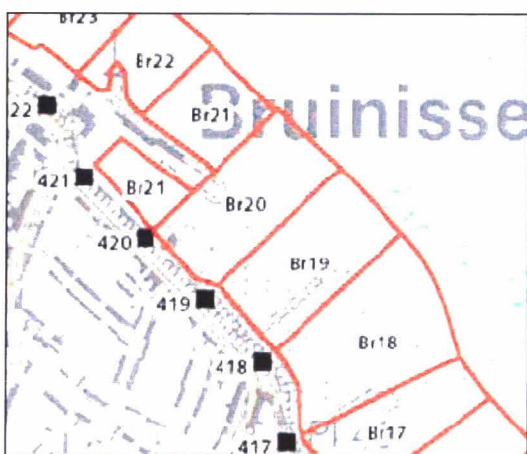
De functie als hoogwatervluchtplaats voor kwalificerende vogelsoorten van Oosterschelde en Grevelingen is niet bijzonder groot volgens de gegevens van de Rijkswaterstaat Waterdienst¹, zie Tabel 2. In een straal van 200 m komen voornamelijk watervogels voor als fuut. Andere watervogels, zoals aalscholver, brilduiker, dodaars en middelste zaagbek, komen incidenteel voor binnen de verstoringszone van de haven. Watervogels maken geen gebruik van hoogwatervluchtplaatsen om het droogvallen van geschikte foerageergebieden af te wachten. Steltlopers doen dit wel. Aanwezige steltlopers zijn de scholekster en tureluur, die in kleine aantallen aanwezig zijn tijdens de werkperiode. De meest voorkomende vogel is de rotgans in maart. De rotgans bevindt zich in de wateren buiten de haven van Bruinisse, grotendeels buiten de verstoringszone van de werkzaamheden bij de scheepswerf.

Tabel 2: gemiddelde hoogwatertellingen van kwalificerende niet-broedvogels van Oosterschelde 200 meter rond de scheepswerf in de haven van Bruinisse.

De gemiddelden betreffen de periode januari 2005 en december 2009.

De werkperiode is met een dikke lijn aangegeven.

Soort	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Aalscholver	0	0	0	0	0	1	1	4	0	3	0	0
Brilduiker	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dodaars	12	4	7	0	0	0	0	0	0	3	1	1
Fuut	1	1	1	1	2	0	0	4	3	11	1	0
Kleine Zilverreiger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Meerkoet	25	2	4	0	0	0	0	0	0	7	6	11
Middelste Zaagbek	7	2	4	1	0	0	0	0	0	2	2	0
Rotgans	0	0	23	2	0	0	0	0	0	0	0	22
Steenloper	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tureluur	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wilde Eend	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0

Figuur 2: telvakken bij laagwatertellingen.
Uit Jonkvorst *et al.*, 2008

¹ Deze vogelgegevens zijn afkomstig uit het Biologisch Monitoring Programma Zoute Rijkswateren van de Waterdienst (voorheen Rijksinstituut voor Kust en Zee), hetgeen onderdeel uitmaakt van het Monitoringsprogramma Waterstaatkundige toestand van het Land (MWTL) van Rijkswaterstaat. De Waterdienst neemt geen verantwoordelijkheid voor de in deze rapportage vermelde conclusies op basis van het door haar aangeleverde materiaal.

ARCADIS

De scheepswerf en directe omgeving hebben een functie voor foeragerende vogels. Voor het tellen van foeragerende vogels is de dijk ingedeeld in zogenaamde telvakken. De ligging van de telvakken tijdens afgaand water is gegeven in Figuur 2. Voor de werkzaamheden rond de werf zijn alleen de telvakken 18 t/m 21 relevant, omdat deze tot 200 meter van de scheepswerf liggen.

Uit de telgegevens blijken niet alle telvakken van belang te zijn voor foeragerende vogels. Telvak 21 heeft geen functie voor foeragerende vogels. Vogels foerageren meer binnen de telvakken 18, 19 en 20 dan verwacht, ten opzichte van aanwezigheid van vogels in het noordelijk deel van de Oosterschelde. Het belang van de telvakken voor de Oosterschelde is bovengemiddeld. Dit is opvallend gezien de huidige werkzaamheden bij de werf en verschillende andere verstoringbronnen die aanwezig zijn in de telvakken (Jonkvorst *et al.*, 2008).

4.2 Flora- en faunawet

Flora

De scheepswerf is niet onderzocht op de aanwezigheid van beschermde planten. In de directe omgeving komen geen beschermde plantensoorten voor (Persijn, 2009). De aanwezigheid van beschermde plantensoorten is gezien de omstandigheden (bestrating, mechanische verstoring door machines) uitgesloten.

Zoogdieren

Rond Bruinisse zijn verschillende zoogdiersoorten aangetroffen. De scheepswerf en dijktalud vormt mogelijk het foerageergebied van de kleine dwergvleermuis en de laatvlieger (beide tabel 3). Verder komen in de omgeving van de scheepswerf mol, haas, konijn en woelrat (tabel 1) voor. De zwaar beschermde noordse woelmuis (tabel 3) komt nabij de scheepswerf niet voor (Kok & Vergeer, 2008). Voor deze grondgebonden zoogdieren vormt de werf geen geschikte leefomgeving vanwege de aanwezigheid van de haven, de bebouwde kom van Bruinisse en autowegen. Mogelijk komen op de scheepswerf algemene muizensoorten voor.

Vogels

In en rond de scheepswerf komen verschillende broedvogels voor, zie Tabel 3. Geen van de vogels is aangetroffen in het projectgebied.

Eigenlijk hebben alle vogels nesten binnendijs, in de bebouwde kom van Bruinisse in de aanwezige huizen en tuinen (Kok & Vergeer, 2008).

Amfibieën, reptielen en vissen

De scheepswerf en buitendijkse delen vormen geen geschikte omgeving voor amfibieën. In de omgeving komen wel algemene soorten voor van het groene kikker-complex (tabel 1), maar vanwege de afwezigheid van zoet water zijn deze soorten binnen het projectgebied zelf uitgesloten. Aanwezigheid van de zwaar beschermde rugstreeppad (tabel 3) op en nabij de scheepswerf is uitgesloten, omdat hier geen geschikte biotopen aanwezig zijn (Kok & Vergeer, 2008).

Reptielen komen in de haven of de omgeving niet voor. Aanwezigheid is uitgesloten (Kok & Vergeer, 2008). Over de aanwezigheid van vissen is niks bekend. De aanwezigheid van beschermde vissen is vooralsnog niet uitgesloten, maar een bijzondere functie van het voorland van de scheepswerf voor beschermde vissoorten is uitgesloten.

Tabel 3: broedvogels in en rond de scheepswerf (Kok & Vergeer, 2008)

Soort	Aantal	Soort	Aantal
Turkse tortel	4	Koolmees	3
Gierzwaluw	1	Ekster	1
Winterkoning	2	Kauw	3
Heggenmus	1	Spreeuw	1
Merel	6	Huismus	8
Pimpelmees	2		

Overig

Onderzoek naar overige beschermde soorten is niet uitgevoerd. Gezien de aangetroffen habitats is de verwachting dat de scheepswerf en het projectgebied verder geen bijzondere functie heeft voor beschermde soorten.

5. Effecten en toetsing

5.1 Natuurbeschermingswet 1998

De uitbreiding van de scheepswerf leidt tot ruimtebeslag op het Natura 2000-gebied Oosterschelde van 88 m². Binnen het projectgebied leidt dit ruimtebeslag niet tot verlies of aantasting van habitattypen. Er is hierdoor geen sprake van een significant effect op habitattypen waarvoor de Oosterschelde als Natura 2000-gebied is aangewezen.

Effecten op Habitatrichtlijnsoorten zijn uitgesloten, omdat deze niet aanwezig zijn in of rond de scheepswerf.

Voor vogelsoorten van Vogelrichtlijnsoorten vormt de scheepswerf geen geschikt broedgebied en de functie als hoogwatervluchtplaats is niet bijzonder groot. Dit heeft te maken met de verstoring die in de huidige situatie plaatsvindt op de scheepswerf. Verschillende gebieden rond de scheepswerf worden door vogels wel gebruikt als foerageergebied. De werkzaamheden verstoren deze gebieden tijdelijk. Verstoring is in de huidige situatie al aanwezig door activiteit rond de scheepswerf en in de haven. Het is hierdoor niet de verwachting dat alle foeragerende vogels hinder ondervinden van de werkzaamheden. Verstoorde vogels kunnen tijdens de werkzaamheden tijdelijk uitwijken naar geschikte gebieden in de omgeving.

Significante effecten op instandhoudingsdoelstellingen zijn uitgesloten, een vergunning voor de werkzaamheden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 is niet nodig.

5.2 Flora- en faunawet

Wanneer de werkzaamheden aan de dijk en scheepswerf beginnen, verlaten eventuele aanwezige soorten als haas en konijn het projectgebied. Muizen zijn minder mobiel en mogelijk leiden de werkzaamheden tot het onopzettelijk doden van enkele individuen. Het uitbreiden van de scheepswerf leidt niet tot aantasting van vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen. Effecten op mogelijke foerageergebieden zijn uitgesloten, omdat vleermuizen 's nachts foerageren en de werkzaamheden overdag plaatsvinden.

De werkzaamheden leiden niet tot het verstoren en vernietigen van vogelnesten. De nesten liggen niet in het projectgebied, maar binnendijs bij de huizen en tuinen. Verstoring van deze nesten is uitgesloten, omdat in de huidige situatie vogels zich al gevestigd hebben in een omgeving met veel verstoring.

De werkzaamheden hebben geen invloed op eventueel aanwezige beschermde vissoorten.

De werkzaamheden vinden op de wal plaats. Als vissen de werkzaamheden als hinderlijk ervaren, hebben zij de mogelijkheid te vluchten. Effecten op vissen zijn uitgesloten.

Onder de AmvB leidt verstoring van algemeen voorkomende soorten niet tot overtreding van verbodsbepalingen, zie Tabel 4.

Tabel 4: verbodsbepalingen Flora- en faunawet, betrokken soort(groepen) en of daadwerkelijk sprake is van overtreding door werkzaamheden in de haven van Bruinisse

Art.	Verbodsbepaling	Soort(groep)	Overtreding
9	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.	Grondgebonden zoogdieren (Tabel 1)	Nee
11	Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.	Grondgebonden zoogdieren	Nee

6. Conclusie

De toetsing aan de natuurwetgeving van de werkzaamheden rond de scheepswerf in Bruinisse leiden tot de volgende conclusies:

- Het havengebied van Bruinisse is een druk gebied met veel verstoring. Rond de scheepswerf vinden activiteiten plaats en op de dijk ten zuiden van de scheepswerf vindt recreatie plaats door wandelaars.
- Een deel (88 m²) van het nieuwe plateau van de scheepswerf ligt in het Natura 2000-gebied Oosterschelde.
- De werkzaamheden leiden niet tot effecten op habitattypen of Habitatrichtlijnsoorten, omdat deze niet aanwezig zijn en de scheepswerf en het aangrenzende gebied ook geen bijzondere functie heeft in het kader van de Habitatrichtlijn.
- Vogelrichtlijnsoorten gebruiken de scheepswerf en aangrenzende gebieden als hoogwatervluchtplaats en foerageergebied. De waarde als hoogwatervluchtplaats is laag, als foerageergebied voor bepaalde delen hoog. De tijdelijke verstoring van de werkzaamheden leidt tot kleine effecten. In de omgeving liggen voldoende uitwijkmogelijkheden voor vogels, de werkzaamheden brengen de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar.
- Significante effecten in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 zijn uitgesloten. Een vergunning is niet nodig.

ARCADIS

- Rond de scheepswerf komen beschermde soorten voor in het kader van de Flora- en faunawet. Het betreft hier algemene grondgebonden zoogdieren (tabel 1), vleermuizen en verschillende broedende vogels. De werkzaamheden leiden vooralsnog niet tot het overtreden van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet.

7. Bronnen

Berrevoets C.M., Strucker, R.C.W., Arts, F.A., Lilipaly, S. & Meininger, P.L., 2005.

Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2003/2004, inclusief de tellingen in 2002/2003.

Rapport RIKZ/2005.011. Rijksinstituut voor Kust en Zee, Middelburg.

Brasseur, S.M.J.M. en Reijnders, P.H.J., 2001. Zeehonden in de Oosterschelde, fase 2.

Effecten van extra doorvaart door Oliegeul. Rapportnummer: 353. Alterra, Wageningen.

Jonkvorst, R.J., Strucker, R.C.W., Heunks, C. & Boudewijn, T.J., 2008. Vogeltellingen tijdens afgaand water langs het dijktraject Bruinisse-Grevelingendam (Oosterschelde).

Rapportnummer 08-184. In opdracht van Rijkswaterstaat Zeeland. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Kok J. & Vergeer J.W. 2008. Broedvogels Bruinisse tot Grevelingendam, alsmede een beeld van herpeto- en zoogdierfauna. SOVON-inventarisatie-rapport 2008/09.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Krijgsveld, K.L., 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels, update literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg. In opdracht van de Vogelbescherming.

Krijgsveld, K.L., Lieshout, S.J.M. van, Winden, J. van der & Dirksen, S., 2004.

Verstoringsgevoeligheid van vogels. Literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie.

Bureau Waardenburg, rapport 03-187. In opdracht van Vogelbescherming Nederland.

Meininger, P.L., Witte, R.H., en Graveland, J, 2003. Zeezoogdieren in de Westerschelde: knelpunten en kansen. Rapport RIKZ/2003.041. Rijksinstituut voor Kust en Zee, Middelburg.

Ministerie van LNV, 2009. Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe PDN/2009-122
Programmadirectie Natura 2000. Gepubliceerd op de website van het ministerie van LNV.

Persijn, A., 2009. Detailadvies dijkvak 16 "Bruinisse tot aan Grevelingendam" DP 401 t/m DP428,5.
Datum 18-03-2009.

Reijnders, P.J.H., S.M.J.M. Brasseur en A.G. Brinkman, 2000. Habitatgebruik en
aantalsontwikkelingen van Gewone zeehonden in de Oosterschelde en het overige Deltagebied.
Alterra-rapport 078. Alterra Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen.

Rijkswaterstaat Waterdienst. Maandelijkse hoogwatertellingen (inclusief karteringen) over de periode
januari 2005 tot en met december 2009 (database MWTL-tellingen).

Websites:

- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit: <http://www.minlnv.nl>
- Waarneming.nl; <http://www.waarneming.nl>